

Pisma św. Pawła jako główny motyw badań prowadzonych przez biskupa Romana Pindla

Sylwester Jędrzejewski SDB

 <https://orcid.org/0000-0002-0619-1106> sylwester.jedrzejewski@upjp2.edu.pl
Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie <https://ror.org/0583g9182>

Roman Mazur SDB

 <https://orcid.org/0000-0002-8192-9262> roman.mazur@upjp2.edu.pl
Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie <https://ror.org/0583g9182>

Seria wydawnicza Katedry Hermeneutyki Biblijnej i Judaistyki Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie prezentuje swój 10 tom. Pierwszy ukazał się w 2008 roku, jeszcze w Papieskiej Akademii Teologicznej, i był realizacją zamysłu o prezentacji prac pracowników i studentów katedry. Jednym z celów było powstanie platformy do prezentacji badań sygnalnych doktorantów, wybranych tekstów z ich prac oraz pokazywanie zagadnień, którymi zajmują się pracownicy katedry. Innym celem było publikowanie wystąpień badaczy z polskich i zagranicznych ośrodków akademickich, uczestniczących w sympozjach organizowanych przez katedrę, poświęconych refleksji nad nauce papieskiej oraz dokumentem Papieskiej Komisji Biblijnej dotyczącym zagadnień biblijnych i teologicznych. Pomysłodawcą takiej strategii, realizowanej z pomocą ks. Sylwestra Jędrzejewskiego SDB, był ówczesny kierownik katedry ks. prof. dr hab. Roman Pindel, dziś biskup bielsko-żywiecki. Dziesiątym tomem serii chcemy uhonorować i podkreślić zasługi ks. bpa prof. dra hab. Romana Pindla w akademickiej

posłudze myślenia. Serdeczne podziękowanie składamy Wielkiemu Kanclerzowi naszego Uniwersytetu arcybiskupowi prof. drowi hab. Markowi Jędraszewskiemu za skierowane słowo do czytelników i do biskupa Romana Pindla. Środowisko biblijne w Polsce wyraża swoją wdzięczność w liście przesłanym przez prezesa Stowarzyszenia Bibliotyków Polskich – ks. prof. dra hab. Dariusza Koteckiego. Społeczność Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie reprezentuje słowo rektora ks. prof. dra hab. Roberta Tyrały i dziekana Wydziału Teologicznego ks. dra hab. Witolda Ostafińskiego, prof. UPJPII. Wyrazy wdzięczności składamy również autorom zaprezentowanych tekstów.

Tytuł *Moc słowa życia w pismach św. Pawła* odzwierciedla zakres i tematykę badań prowadzonych przez ks. bpa prof. Romana Pindla. Prezentację jego drogi akademickiej i dorobku naukowego przedstawił ks. Piotr Góra w *Naukowym curriculum vitae ks. bpa prof. Romana Pindla*.

O. Tomasz M. Dąbek OSB przedmiotem swojej refleksji uczynił biskupią dewizę ks. bpa prof. Romana Pindla, wziętą z Flp 2, 16: „Verbum Vitae continentes” – „Trzymać się mocno Słowa Życia”. W Starym Testamencie życie było podstawową cechą i darem Jedyne Boga. W analizie tekstów biblijnych z *Corpus Joanneum* autor wskazał na różne znaczenia Słowa Życia. Ich zwieńczeniem jest Słowo Życia w Osobie Jezusa Chrystusa. Poprzez przytoczenie i analizę tekstów z *Corpus Paulinum*, zawierających czasownik ἐπέχω, o. Dąbek wysnuł wnioski, że trwanie przy Słowie Życia skutkuje owocnością pasterskich zadań, spełnianych w Kościele przez pasterzy, teologów, biblistów, katechetów, a także chrześcijańskich rodziców. Warunkiem spełnienia misji jest szukanie głębszego rozumienia Objawienia Bożego, aby trwając przy nim, skutecznie je przekazywać.

Ks. Wojciech Węgrzyniak w tekście *Paweł w Psalmach? Rz 3, 10–18 a Ps 14, 1–3* i Rz 3, 10–18. Św. Paweł niejednokrotnie odwoływał się w swoich listach do Pisma, także do Psalmów. Jednakże interesującą kwestią jest ewentualny wpływ Pawła na przekaz Ps 14 w tradycji chrześcijańskiej. Cytacje Ps 14 przez Pawła w Rz mają formę kateniczną. Autor rozpatrzył najpierw sytuację tekstualną Ps 14, 1–3 i Rz 3, 10–18.

Wziął pod uwagę Kodeks Leningradzki i różne jego warianty – Septuagintę w różnych wersjach manuskryptów i recenzji, przekłady łacińskie i wersje: arabską, saidzką, bohairydzką oraz etiopską. Szczegółowo przeanalizował także pod względem tekstualnym Rz 3, 10–18. Następnie dokonał komparatystycznej analizy zbieżnych wersetów obu tekstów. Dostrzegł m.in. dość swobodny – czasem pomijający – sposób cytowania Psalmu 14 w Liście do Rzymian oraz zmiany liczby pojedynczej na mnogą zaimków, zmiany szyku, a także wierność terminologii hebrajskiej w greckim przekładzie. Niektóre rozbieżności wyjaśnił celem retorycznym stosowanym przez Pawła. W końcowej części tekstu autor publikacji postawił kilka hipotez mogących wyjaśniać wskazane zbieżności i rozbieżności między Rz 3, 1–18 i Ps 14, 1–3. Zaproponował uznanie zależności polegającej na przyjęciu, że Paweł jest najprawdopodobniej autorem kompilacji wziętej z Psalmu 14 w Liście do Rzymian. Sam Psalm 14 przechował się zaś w tradycji chrześcijańskiej z zachowaniem tak sformułowanej przez Pawła cytacji.

Ks. Dariusz Sztuk SDB w tekście *Trynomia prawdy, miłości i wolności w Liście do Galatów. Uniwersalizm i skuteczność pawłowego przekonywania* zinterpretował nierozdzielność trynomii, którą zawiera List do Galatów: prawdę, miłość i wolność. Każdy z tych elementów, jakkolwiek semantycznie może być autonomiczny, w praktyce pastoralnej tworzy organiczną jedność z pozostałymi. Ponieważ apostoł Paweł stanął przed koniecznością przypomnienia Galatom o jedynej drodze, którą jest Jezus Chrystus, wskazał adresatom boskie pochodzenie Ewangelii jako argument własnego, apostołskiego „ja”. Owo „ja” oznacza życie oddane bezgranicznie Bogu w Chrystusie. Wezwanie do wolności oparte jest na doświadczeniu wyzwolenia, którego doznał apostoł i którego skutkiem jest przybrane synostwo. Wskazuje ono na wolność wewnętrzną człowieka. Miłość w nauczaniu Pawła w Liście do Galatów oscyluje zaś wokół Ducha Świętego i zawsze przewyższa wszystkie znamiona apostołskiej gorliwości. Paweł starał się nie tylko nakreślić obraz-ikonę Jezusa Chrystusa w sercach powierzonych mu ludzi (Ga 3, 1), lecz przede wszystkim także wszczepić ewangeliczne wartości i nauczyć ich myślenia kategoriami Jezusa. Tylko taki model działania będzie współcześnie apostołsko skuteczny.

Ks. Roman Bogacz w publikacji *Mądrość Boża i mądrość ludzka w pawłowym orędziu do Koryntian w 1 Kor 1, 17–3, 4* postawił pytania: Czy jest mądrość Boża? Czy człowiek może ją poznać? Czy myśl ludzka może podążać za sposobem myślenia Boga? Czy może jednak chrześcijanin pomimo wysiłków ku zjednoczeniu z Duchem Świętym posługuje się logiką podobną do logiki świata? Paweł nie miał zamiaru popisywać się słowem, ale z całą mocą, a zarazem pokorą chciał głosić Chrystusa i Jego Ewangelię. W swojej posłudze odwoływał się do świętych tekstów Izraela i Tradycji. Jednakże w centrum swojej argumentacji apostołskiej stawiał moc krzyża Chrystusa i ukrzyżowania Jezusa. Retoryczność argumentacji Pawła oscyluje wokół przesłania płynącego z krzyża Chrystusa – krzyż jest mądrością Bożą. Na podstawie takiej mądrości Paweł zaadresował swoje przesłanie parenetyczne do wierzących w Koryncie. Pokazał, jak i w czym ludzka logika całkowicie różni się od Bożej. Mądrość Boża objawia się w zgorszeniu krzyża, wobec którego nic nie znaczą bogactwo i uznanie tego świata.

Ks. Mariusz Rosik dokonał refleksji nad zagadnieniem: *Kwestia spożywania pokarmów ofiarowanych bożkom w świetle Pierwszego Listu do Koryntian*. Problem dotyczący spożywania kupionych pokarmów, np. na targu, uprzednio złożonych pogańskim bóstwom, miało głównie konsekwencje moralne i społeczne. Jednakże łączy się to z problemem doktrynalnym, którym był zakaz idolatrii. Niemałe znaczenie w tej kwestii odegrał także rozwój demonologii, zwłaszcza w poglądach wyrażanych w apokaliptyce i w Nowym Testamencie. Argumentacja Koryntian, że wiedza o nieistnieniu bożków uprawnia do spożywania takich pokarmów, została przez Pawła przeciwstawiona moralnemu świadectwu, by nie dawać w ten sposób sposobności „słabym chrześcijanom” do utwierdzania się w przekonaniu o wystarczającym poziomie życia chrześcijańskiego. Jeśli spożywanie takiego pokarmu miałoby stać się dla kogoś przyczyną zgorszenia, należało go unikać. Ponadto Paweł sprzeciwiał się radykalnie „picie z kielicha demonów”, przeciwstawiając je „stołowi Pana”. Kwestia pokarmów ofiarowanych bożkom była istotna dla Koryntian z praktycznego punktu widzenia. Chodziło o zachowanie więzów rodzinnych i społecznych mimo zróżnicowania – nawet w gronie rodziny – wierzących w Chrystusa i wyznawców kultów pogańskich.

O. Dariusz Kasprzak OFM Cap w tekście zatytułowanym *Soteriologia Teodoreta z Cyru w „Komentarzu do Listu św. Pawła do Rzymian”* dokonał analizy *Komentarza* w kluczu soteriologicznym. Patrystyczna interpretacja Listu do Rzymian autorstwa Teodoreta, uznawanego za najwybitniejszego przedstawiciela szkoły antiocheńskiej, łączy wykorzystanie typologii i alegorii z nawiązaniem do idei platońskich. *Komentarz* Teodoreta ma charakter systematycznej analizy, słowo po słowie, całego Listu do Rzymian. Autor posłużył się przy tym innymi tekstami Pawła. Doszedł do wniosku, że zbawienie dokonane w Jezusie obejmuje wszystkich ludzi, zarówno Żydów, jak i Greków, tych, którzy tego zbawienia pragną i przyjmują wiarę w Jezusa. Zbawienie rozumiał zaś jako usprawiedliwienie wszystkich ludzi od winy ich grzechu rajskiego. Dokonało się ono w ludzkiej naturze Jezusa, wolnej od jakiegokolwiek grzechu, złożonej w Jego ofierze za nas. W ten sposób Jezus uwolnił naszą naturę od zaciągniętego w naturze długu grzechu. Teodoret w mądrościowym stylu oznajmił, że Bóg jako sprawiedliwy Sędzia w stosownym czasie wymierzy karę każdemu, kto przekracza prawo, jednakże zwleka i okazuje cierpliwość, czekając na nawrócenie. Wobec tych, którzy nie chcą iść za prawdą, Teodoret za Pawłem zapowiadał Boży gniew i oburzenie. Krytykował przy tym religijny formalizm tych Żydów, którzy odwołują się jedynie do swego pochodzenia. Teodoret lokował się w fundamentalnym stwierdzeniu soteriologii Nowego Testamentu: wszyscy ludzie zgrzeszyli (i ci żyjący pod prawem naturalnym, i ci żyjący pod prawem objawionym), a jedyną ich zasługą za te występki jest możliwa kara. Zbawienie ludzi od ich grzechów, będące częścią tajemniczych Bożych zamysłów lub zarządzeń, realizuje się na drodze łaski, darmowo, „przez odkupienie, które jest w Chrystusie Jezusie”. W ten sposób Teodoret podążał teologicznie za Pawłowym rozumieniem ekonomii zbawienia, a duszpastersko podkreślał kwestię osobistego wyboru człowieka za Bogiem, dokonywanego w wierze.

Ks. Stanisław Witkowski MS przeanalizował *Duchowy testament Apostoła Narodów (Dz 20, 17–38; 2 Tm 4, 1–8)*. Dwie perykopy ukazały Pawła jako model, wręcz paradygmat apostołowski, gromadzący wokół siebie tych, którzy mają posługiwać wspólnotom. Punktem wyjścia jest służba Panu wyrażająca się w zależności od Boga. Proklamacja

Ewangelii nieodłącznie wiąże się z bezinteresownością i z gotowością na cierpienia z powodu różnych doświadczeń. Nacisk położony na powszechne głoszenie Ewangelii wydaje się reakcją na jej elitarność, jak to niektórzy pojmowali. Paweł z miłości do Chrystusa jako głosiciel Ewangelii był gotów wyrzec się życia. Skuteczność jej głoszenia prowadziła bowiem do zbawienia dzięki życiu, śmierci i zmartwychwstaniu Jezusa. Wzywał zatem starszych, którzy byli opiekunami i nadzorcami Kościoła, do czujności, aby ich postawa oraz nauczanie korespondoowało z jego stylem. Paweł był bowiem świadomy, że niebezpieczeństwo kryje się w samych wspólnotach. Jednakże ich mocą jest przyjęte przez wierzących słowo łaski, w którym działa sam Bóg. Dystans Pawła i wierzących wobec bogactw to wyrazisty znak autentyczności apostołatu. W przesłaniu adresowanym do Tymoteusza, oprócz zachęt mających charakter instrukcji pastoralnych, Paweł nalegał na głoszenie słowa Ewangelii, które miało służyć obronie prawdy. Powinien więc głosić „w porę i nie w porę”, aby wspólnota była wierna aż do końca, jakkolwiek Paweł był świadomy tego, że pojawi się wielu pseudonauczycieli. Paweł pragnął, by Tymoteusz był przede wszystkim człowiekiem prawdy, który wypełni swoją misję, gdy pozostanie do dyspozycji dla każdego oraz dla wszystkich. Dokonał w ten sposób – jak można sądzić – syntezy swego życia. Kościół potrzebował wyraźnego punktu odniesienia i znalazł go w osobie Pawła.

Ks. Bogdan Zbroja w przedstawieniu zatytułowanym *Zwycięska walka prawdziwości nad fałszem w Apokalipsie*, przyjrzał się zagadnieniu prawdy w kanonicznej księdze Apokalipsy. Jakkolwiek w tym natchnionym tekście samo słowo ἀλήθεια nie wystąpiło, jednakże w Apokalipsie zawarto derywat ἀληθινός, któremu przeciwstawione zostały przeciwieństwa: *pseudēs, pseudos, pseudomai*. W Listach do Siedmiu Kościołów (Ap 2–3) wspólnoty w Filadelfii i w Laodycei wezwano do poprawy i wytrwania w wierności oraz odwrócenia się od samozachwytu. Takie wezwanie wynikało z miłości Jezusa do Kościoła. Wzywał On także do prawdomówności (ἀληθινός) w imię Prawdomównego, Świętego i Prawdziwego Boga. Prawdomówny i Sprawiedliwy Bóg osądzał także Wielką Nierządnicę, która znieprawiła swoim nierządem całą ziemię. Anioł wyjaśniający apokaliptykowi wizję stwierdził, że słowa

te prawdziwie są Boże. Zasiadający na białym koniu „Wierny i Prawdziwy” sądził wiernie i sprawiedliwie. W innym obrazie zasiadający na tronie Bóg, dokonujący nowego stworzenia, zaświadczył, że Jego słowa są „wiarygodne i prawdziwe”. Rajskie szczęście zbawionych, zgodnie ze słowami anioła, także będzie wiarygodne i prawdziwe. Prawdziwości tej przeczą kłamcy podający się za apostołów, okazali się bowiem oszustami. Dlatego mniających siebie samych apostołami trzeba dokładnie weryfikować. Jednak oni też mają jeszcze czas i są wezwani do nawrócenia. Do nieba bowiem, do Nowego Jeruzalem, nie wejdzie nikt, kto kłamie i oszukuje.

Dopełnieniem *Hermeneutica et Judaica* 10, zgodnie z zakresem tej serii wydawniczej: *hermeneutica* oraz *judaica*, są dwa teksty umieszczone w grupie *Varia*. Ks. Sylwester Jędrzejewski SDB przedstawił tekst: *Intertekstualność w egzegezie biblijnej*. Dzięki odwołaniu się do dokumentu Papieskiej Komisji Biblijnej *Interpretacja Biblii w Kościele* zauważył odniesienie do zjawiska intertekstualności rozumianej jako „tekst w tekście” lub „powiązania wewnątrztekstowe”. Papieska Komisja Biblijna potraktowała intertekstualność jako metodę hermeneutyczną. Autor omówił zatem intertekstualność jako zjawisko literackie obecne w literaturze jako takiej, a nie tylko w Biblii. Dostrzegł jej ograniczenia i zagrożenia dla stosowania w egzegezie biblijnej. Odniósł się do dekonstrukcjonizmu jako nurtu postmodernistycznego podejścia do tekstów i szerzej, do kultury. Atomizacja tekstów literackich, także tekstów biblijnych, może pozbawić je obiektywizmu. Skutkiem byłby brak prawdy historycznej, ale też – zwłaszcza w odniesieniu do Biblii – brak objawionej prawdy obiektywnej. Ponieważ teksty biblijne zawierają w sobie intertekstualną relacyjność między znakiem a jego sensem, metoda intertekstualna nie może dotyczyć wyłącznie literackiego poziomu. Badanie struktur tekstu musi respektować zasady hermeneutyki biblijnej umożliwiające wydobyć z tekstu głębi wieloznaczności i relacyjnej wieloznaczności, bez zagrożenia subiektywizmem.

Drugi tekst w grupie *Varia* jest autorstwa pracownika katedry ks. Sylwestra Jędrzejewskiego SDB i doktora wypromowanego w Katedrze Hermeneutyki Biblijnej i Judaistyki Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie – ks. Adriana Mętała. Nosi tytuł: *Drzewo w Edenie*

w *Księdze Jubileuszy*. Księga Jubileuszy jest prawdopodobnie najbardziej wpływową ze wszystkich ksiąg niekanonicznych napisanych przez Żydów w końcowym okresie Drugiej Świątyni. Jednocześnie jest skarbnicą starożytnej interpretacji biblijnej. Prawdopodobnym motywem powstania księgi było zwalczanie negatywnego odczytywania historii. W ramach reinterpretacji m.in. tekstu Rdz 2–3 biblijne drzewo „w środku ogrodu” w Jub 3, 17–25 nazwane zostało „drzewem życia”. Jako takie jest ono także „Torą życia”. Patrząc na relacyjność tych tekstów metodą intertekstualną, warto zauważyć, że autorzy podjęli interpretację drzewa z Księgi Jubileuszy jako umieszczone w Edenie, który jest sanktuarium Boga, stworzonym dla ukazania Jego chwały. Drzewo to wyraża najwyższą mądrość – „Torę życia”. Autor Księgi Jubileuszy w swojej interpretacji Rdz 2–3 uzupełnił prawodawstwo Izraela. Skutkiem nieposłuszeństwa Prawu była śmiertelność duchowa człowieka, nawet gdyby jego fizyczne istnienie mogło trwać nadal. Samo drzewo i dostęp do niego jawiło się więc jako nagroda dla człowieka. To właśnie rajski ogród miał służyć jako miejsce ostatecznego spoczynku sprawiedliwych po ich śmierci. Owoce drzewa dostarczały bowiem środków, dzięki którym sprawiedliwi mieli żyć wiecznie. Wydaje się, że drzewo w ogrodzie rajskim w rozumieniu autora tej księgi to symbolizacja sprawiedliwych, którzy mają udział w życiu Boga. Adam miał dbać o ogród (sanktuarium), w którym go Bóg postawił. Księga Jubileuszy swoje przesłanie odnosi do czasów eschatologicznych, ponieważ wtedy życie ludzkie zostanie całkowicie odnowione (por. Jub 1, 29).

Księdzu Biskupowi prof. drowi hab. Romanowi Pindlowi i Czytelnikom życzymy owocnej lektury, prosząc o łaskawe przyjęcie przedstawionych tekstów.